

# Eğitim ağlıyor

**BİLGE SELÇUK**

@byagmurlu

Eğitim okulda değil de evde başlıyorsa, ki öyle, ebeveynler de Rancière'in önerdiği gibi çocukla aralarındaki eşitsizliği onun lehine çevirerek öğrenme iradesini çocuğa vermeli, sorarak, düşünerek öğrenmelerini teşvik etmelidir

İngiltere 18. yüzyılın sonunda Güneşi Batmayan İmparatorluğa dönüştüğünde ciddi bir idari sorunla karşılaşır; o kadar büyük bir coğrafyanın nasıl yönetileceği. Bunun için saat gibi işleyen bir bürokrasiye ihtiyaç vardır ve elbette onu işletebilecek insan gücüne. İmparatorluğun her ücra köşesine atanacak kadar çok sayıda yetenekli idareci bulmak imkânsızdır. Ehil yöneticiler olmadan bu krizin çözülebilmesi ancak sistemin çarkları gibi çalışabilecek bürokratların yetiştirilmesiyle mümkündür. Bunun için geliştirilen eğitim sistemiyle İmparatorluğun her tarafına okuduğunu anlayan, yazdıkları herkes tarafından okunabilen, dört işlemi hatasız yapabilen insanlar yerleştirilir. Bu sistemden çıkanların kuralları öğrenmiş, içlerine sindirmiş olmaları önemlidir. Böylelikle, zaten ezberle dayalı olagelen eğitim, artık tek tip insan yetiştirmeyi de hedeflemeye başlar.

Günümüz eğitim müfredatının kökeninin bu sisteme dayandığını söylemek mümkün. Oysa biliyoruz ki, gelişen dünya son üç yüzyılda başka özelliklere ihtiyaç duyar hale geldi. İlerleme için artık elzem olan analitik düşünebilen, alternatif üreten, esnek ve yaratıcı bireyler. Yeni akademik yıl başlarken, ilkokuldan üniversiteye, hatta doktora kadar tüm programları dâhil ederek eğitim üstüne düşünme zamanı. Eğer eğitim müfredat öğretmekten öte, yetişen insanın özelliklerini şekillendiriyorsa, bugün yaygın olan ama artık şikayet etmeye

başladığımız insan tipi bu eğitim sisteminin bir sonucu olabilir mi?

Fransız düşünür Jacques Rancière, 1800'lü yıllarda yaşayan öğretmen Joseph Jacotot'un fikir ve uygulamalarını esas alarak eğitimin nasıl olması gerektiğini sorgularken, mevcut sistemin öğrenciye soru sormayı ve bilgiyi aramayı öğretmediğini söyler. Çünkü sormak ve aramak aktif eylemlerdir. Verilen bilgiyi "edinmek" ise pasif. Eğer öğrenci aramaya teşvik edilirse, farklı sonuçlara ulaşması mümkün olacak, en azından sorgulamayı öğrenecektir. Dolayısıyla arama, farklılaşmaya gidebilecek bir yoldur ve özleştiricidir.

Mevcut eğitim sisteminin amacı ise insanın bilgisini, bilgiyi kullanmasını ve düşünme biçimini kontrol etmek, böylelikle aynı şeyleri doğru kabul eden ve benzer şekilde davranan bireyler ve bu bireylerden oluşan homojen bir toplum yaratmaktır. Bu sistem öğretmeni "doğru bilgiye sahip ve bunu en iyi şekilde belletmekle yükümlü" kişi olarak görür ve sınıfta tek otorite yapar. Öğretmen bilgili ve yüce, öğrenci bilgisiz ve aşağıdadır. Katı bir değerlendirme sistemi içeren eğitim sürecinde çocuk (sonradan genç ve yetişkin), kendisine verileni ancak sorgulamadan, pasif bir rolde, verildiği gibi almayı öğrenirse başarılı olacaktır. Süreç tamamlandığında kişi, kendisine her zaman o "doğru"yu gösterecek, neyi nasıl yapacağını söyleyecek birine ihtiyaç duyar hale gelir. Bu, öğrenilen materyalin, yani kendisine verilenin sorumluluğunu almamayı da beraberinde getirir.

Eğitim sistemine dair bu eleştirinin odağında doğal olarak öğretmen vardır. Rancière, öğretmenin varlığının zararlı veya gereksiz olduğunu söylemez ama temel işlevinin kişiye öğrenme iradesini aşılacak ve yol göstermek olduğunu vurgular. Eğer öğretmen ve öğrenci arasındaki eşitsizlik ve bundan kaynaklanan hiyerarşi kaçınılmazsa, öğretmen bu avantajını kullanarak öğrenciyi iradesini kullanmaya zorlamalı, bilgiyi aramaya, soru sormaya teşvik etmelidir.

Rancière'in bunu önerdiği 1980'lerden bu yana eğitim sisteminde belirgin bir iyileşme olmadı. Ancak Batılı ülkelere baktığımızda, bizdeki sistem, öğrencinin pasif, bağımlı ve itaat eden olmasını çok daha kuvvetle teşvik ediyor. Okul sistemindeki bu belletici anlayışın bir benzeri evde de var. Ülkemizin hemen her kesimde yaygın olan, kültürümüzü betimleyen otoriter aile yapısında, ebeveyn kesin doğruları tek bilen ve öğreten. Çocuğa irade atfetmiyor, özgürleşmesini teşvik etmiyor. Bunu yaparken takdir, övgü, sevgi gibi ödül ve beğenme, yerme ve sevmeme gibi ceza yöntemlerini

katı biçimde uyguluyor. Çocuk, ebeveynlerin öğrettiğini "alarak" en kestirme yoldan eksik bilgi ve becerilerini tamamlaması gereken "yetersiz" kişi olarak görülüyor. Kendisinin zayıf ve doğruyu hep başkalarından duymaya muhtaç olduğu öğretisiyle yetiştirilen çocuk ise zaman içinde bu bilgiyi içselleştiriyor. Yetersiz olduğu algısı, kişiyi diğerlerine bağımlı, doğru cevap için otoriteye bakar hale getiriyor.

Eğitim okulda değil de evde başlıyorsa, ki öyle, ebeveynler de Rancière'in önerdiği gibi çocukla aralarındaki eşitsizliği onun lehine çevirerek öğrenme iradesini çocuğa vermeli, sorarak, düşünerek öğrenmelerini teşvik etmelidir. Ölü Ozanlar Derneği filminin efsane edebiyat öğretmeni Bay Keating'in, ilk dersine kitabın başındaki şiir analizi bölümünü yırtarak başlaması bundandır. Çünkü şiir gibi kaideye sığmaz bir şeyin ezberlenmiş kurallarla, formüllerle anlaşılması mümkün değildir. Keating, öğrencilerine kalıplaşmış fikirleri değil, okuduklarının ruhunu anlamayı öğretmeye çalışır. Çünkü şiiri anlamak için de, yeni şiirler yazabilmek için de duymaya, özgür düşünmeye ihtiyaç vardır.

Hayatı şiire benzetirsek, otoritenin yaşadıklarımıza dair doğru diye belletmeye çalıştığını sorgulamak için de başkalarının analizlerini yırtmak, duymak ve düşünmek gerekiyor. Bu haftalarda okullar açılırken onbinlerce öğretmenin, eğitim çalışanının, akademisyenin, sayısız öğrencinin ve ailelerinin haksız yere işinden, eğitiminden edilmesine, mağdur olmasına, Necmiye Alpay, Aslı Erdoğan gibi değerli yazarlarımızın sağlık dâhil, temel haklarından mahrum edilmesine küçük bir avuç insan dışında kimse ses çıkarmıyor ise, bunun önemli bir sebebi, bize yetersiz olduğumuzu ve doğru cevabı bulmak için hep tepeye bakmamız gerektiğini öğreten, sorgulamayı yasaklayan eğitim sistemidir; aile ve okullarımızdaki eğitim. Bunun değişmesi için tepeye, herhangi bir tepeye, bakmayı bırakmamız, soru sormayı, kendi cevaplarımızı aramayı öğrenmemiz, bunu yapacak iradeyi geliştirmemiz gerekiyor.

İki gün önce kaybettiğimiz büyük oyuncu Tarkan Akan, ülkemizde bunun için emek veren çok az insandan biriydi. Kurduğu okuldaki çağdaş eğitim anlayışı, öğrenciye, öğretmene, öğrenmeye yaklaşımı yaygınlaşsaydı toplum olarak bambaşka bir yerde olurduk. Eğitimden sorumlu olanların ondan öğreneceği çok şey var. Ama Tarkan Akan, aynı Yılmaz Güney gibi, sadece kendisi olarak da bize çok şey öğretti; kişiliği ve duruşuyla sanatçının az bulunur, unutulmamacak bir örneğiydi. Veda ederken saygı ve şükranla selamlıyorum.

